

ПСИХОЛОГІЧНІ УПЕРЕДЖЕННЯ ЕКСПЕРТА У ПРОЦЕСІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У сучасному світі збройні конфлікти набувають складного, багатовимірного та асиметричного характеру, що зумовлює зростання ролі конфліктологічної експертизи як одного з ключових інструментів їх наукового аналізу, прогнозування та пошуку обґрунтованих шляхів врегулювання. Водночас експертне оцінювання не може розглядатися як повністю об'єктивний і суто раціональний процес, оскільки когнітивна діяльність експерта детермінована низкою психологічних чинників, зокрема когнітивними, емоційними та ціннісними упередженнями. Це актуалізує проблему меж об'єктивності та нейтральності експертного знання у сфері конфліктології.

Метою тез є аналіз психологічних упереджень, що впливають на формування експертних суджень у процесі конфліктологічної експертизи збройних конфліктів, а також окреслення їхніх методологічних і етичних наслідків.

Теоретичним підґрунтям дослідження є концепції когнітивних упереджень та обмеженої раціональності, розроблені у працях Д. Канемана та А. Тверські (Tversky, Kahneman, 1974; Kahneman, 2011). Згідно з їхніми положеннями, процес формування суджень значною мірою ґрунтується на використанні евристик – ментальних скорочень, що спрощують обробку складної інформації, проте водночас зумовлюють систематичні помилки мислення. У контексті експертного аналізу збройних конфліктів це проявляється, зокрема, у:

- ефекті підтвердження (confirmation bias), коли експерт схильний відбирати та інтерпретувати факти відповідно до вже сформованих гіпотез і світоглядних установок;

- ефекті доступності (availability heuristic), за якого емоційно насичені, драматичні події війни набувають непропорційно великої ваги в оцінюванні й прогнозуванні розвитку конфлікту.

Особливого значення набуває ідеологічна та ціннісна заангажованість експерта. У працях Ф. Тетлока показано, що експерти у сфері міжнародної політики та безпеки нерідко демонструють надмірну впевненість у власних прогнозах за відносно низької точності передбачень (Tetlock, 2005). В умовах збройних конфліктів ця тенденція посилюється внаслідок моральної поляризації, чіткого розмежування сторін на «жертву» та «агресора», що формує жорсткі інтерпретаційні рамки й впливає на пояснення причин, логіки ескалації та можливих сценаріїв розвитку подій.

Вагомим психологічним чинником є також емоційна залученість експерта. Аналіз матеріалів, що містять свідчення насильства, масових втрат і руйнувань, може призводити до вторинної травматизації, емпатійного перевантаження та

емоційного виснаження. Це знижує рівень аналітичної дистанції та ускладнює збереження рефлексивної позиції, внаслідок чого експерт перебуває у напрузі між співпереживанням і необхідністю професійної відстороненості.

Психологічні упередження мають не лише пізнавальні, а й етичні наслідки. Вони загострюють проблему відповідальності експерта за результати експертизи, особливо у випадках, коли аналітичні висновки можуть бути використані для легітимації політичних рішень, виправдання насильства або ескалації конфлікту. У цьому контексті постає питання меж ціннісної нейтральності, необхідності усвідомлення власних світоглядних позицій і постійної методологічної рефлексії.

Отже, конфліктологічна експертиза збройних конфліктів потребує системного врахування когнітивних, емоційних та ідеологічних чинників експертного мислення. Усвідомлення механізмів психологічних упереджень, описаних у працях Д. Канемана, А. Тверські та Ф. Тетлока, є важливою умовою підвищення наукової обґрунтованості експертних оцінок і формування відповідального, рефлексивного підходу до аналізу сучасних збройних конфліктів.

Література:

1. Kahneman D. Thinking, fast and slow / D. Kahneman // The Canadian Journal of Program Evaluation. – 2011. – Vol. 26, № 2. – P. 111–113.
1. Tetlock P. E. Knowing the limits of one's knowledge: Foxes have better calibration and discrimination scores than hedgehogs / P. E. Tetlock // Expert political judgment: How good is it? How can we know? – Princeton : Princeton University Press, 2005. – Chapter 3. – P. 67–120.
2. Tversky A. Judgment under uncertainty: Heuristics and biases / A. Tversky, D. Kahneman // Science. – 1974. – Vol. 185, № 4157. – P. 1124–1131.

ІВАЩИШИН Б. Т., студентка МП-1 «Психологія», НаУКМА

СПІЛКУВАННЯ В ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ КОНФЛІКТАХ: СТРАТЕГІЇ КОПІНГУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дитячо-батьківські конфлікти становлять невід'ємну частину процесу соціалізації дітей дошкільного віку та є важливим контекстом для формування комунікативних компетенцій і стратегій подолання стресу. Особливості спілкування під час конфліктних ситуацій у родині значною мірою визначають траєкторію емоційного та соціального розвитку дитини. У дошкільному віці діти активно засвоюють моделі поведінки, які згодом стануть основою їхніх копінг-стратегій у різноманітних життєвих ситуаціях. Актуальність дослідження комунікативних особливостей дітей у конфліктних ситуаціях посилюється в контексті сучасних викликів, зокрема в умовах воєнного стану в Україні, коли рівень стресу в сім'ях значно зростає, що впливає на якість батьківсько-дитячої взаємодії.